

Л. Мацкевий, Г. Панахид

ЧОРНОМОРСЬКО- СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКИЙ КОРИДОР УПРОДОВЖ ОСТАННІХ 30 тис. років

Суперечливі сценарії розвитку Чорного моря, що існують у сучасній науці, спричинили полеміку про вплив зміни рівня моря на міграції населення, розселення та взаємодію людських популяцій. Висунуто багато гіпотез щодо реконструкції давнього навколишнього середовища та палеоклімату Чорноморсько-Середземноморського регіону й визначення факторів, що спричинили динаміку рівня моря. Цій проблематиці було присвячено Другу пленарну конференцію та польові екскурсії, згідно з Проектом IGCP-521 «Чорноморсько-Середземноморський коридор упродовж останніх 30 тис. років: зміни рівня моря та адаптація людини», що відбулися 20—28 серпня 2006 р. у м. Одеса на базі Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова (ОНУ). Роботи здійснювалися під егідою ЮНЕСКО, IUGS, IGCP, INQUA.

До початку роботи конференції можна було ознайомитися з доповідями учасників. З цією метою було підготовлено збірку тез доповідей, путівник до польових екскурсій, програму конференції та оформлено стендові презентації*.

До складу організаційного комітету увійшли Олена Сминтина (Україна), Валентина Янко-Хомбах (Канада), Ірена Мотненко (Канада), Андрій Чепалига (РФ), Наталя Герасименко

(Україна), Володимир Станко (Україна). Членами Міжнародного консультативного комітету стали відомі вчені: Девід Ентоні (США), Павел Долуханов (Велика Британія), Юсель Ілмаз (Туреччина), Валентин Дергачов (Молдова), Хааралд Хаарман (Фінляндія), Роналд Мартин (США), Джоана Ніколз (США).

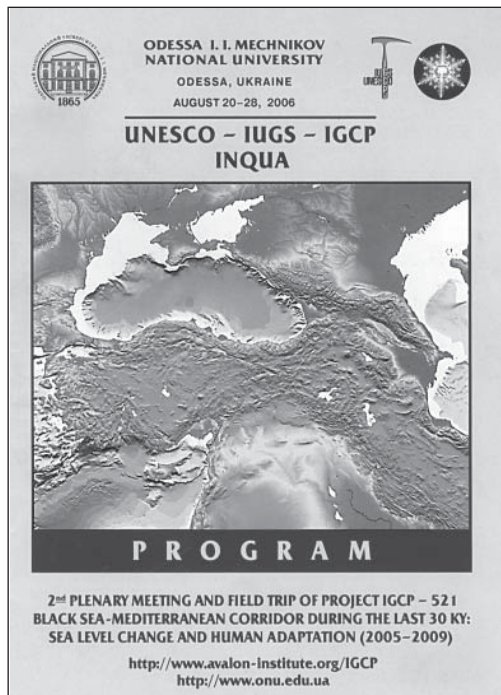
У роботі конференції взяли участь понад 80 науковців із 16 країн (Австрія, Болгарія, Велика Британія, Іран, Італія, Канада, Молдова, Нідерланди, Німеччина, Російська Федерація, США, Туреччина, Україна, Фінляндія, Франція, Швейцарія). Із привітальним словом до учасників конференції звернулися ректор ОНУ професор Валентин Сминтина, виконавчий директор IGCP професор Валентина Янко-Хомбах, Голова оргкомітету конференції доктор історичних наук Олена Сминтина.

Пленарні засідання відбувалися у конференц-залі ОНУ. Загалом науковці виголосили 55 усних та презентували 14 стендових доповідей. Робочою мовою конференції була англійська.

Доповіді стосувалися геолого-тектонічних, кліматичних, археологічно-палеоекологічних, антропологічних, етнологічних, біологічних та інших аспектів функціонування Чорноморсько-Середземноморського регіону впродовж останніх 30 тис. років. Конференція показала доцільність комплексного міждисциплінарного вивчення Чорноморсько-Середземноморського коридору. Обмін думками між провідними вченими з різних галузей сприяв формуванню цілісної картини розвитку та розумінню історії регіону.

Метою наукових дискусій, що були прикладом змістовного міжнародного спілкування фахівців старшого покоління та молодих учених, став обмін результатами досліджень, пов'язаних зі змінами рівня моря та адаптацією людини до нових умов довкілля. На конференції було представлено п'ять основних напрямів наукових розробок: геологічний, археоло-

* Тези доповідей учасників конференції було опубліковано: Extended Abstracts 2 Plenary Meeting and Field Trip of Project IGCP-521 «Black Sea — Mediterranean Corridor during Last 30 ky: Sea Level change and human adaptation (2005—2009)», Odessa, Ukraine, August 20—28, 2006. — Odessa: Astroprint, 2006. — 186 р. (Збірка тез доповідей 2-ї конференції та польових екскурсій за Проектом IGCP-521 «Чорноморсько-Середземноморський коридор упродовж останніх 30 тис. років: зміни рівня моря та адаптація людини (2005—2009)», Одеса, 20—28 серп. 2006 р. — Одеса: Астропринт, 2006. — 186 с., англ.). Крім того, було видано путівник Field trip Guide ... — 44 р. та програму конференції: Program ... — 8 р.

Програма роботи конференції

Відкриття конференції. З привітанням до учасників звертається ректор Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова професор Валентин Сминтина

гічний, етнологічний, антропологічний та математичний.

Результати *геологічних досліджень* було презентовано у доповідях **Ю. Ілмаза** (Туреччина) «Історія розвитку басейну Чорного моря»; **В. Янко-Хомбах** (Канада) «Трансформація Новоевксинського озера в Чорне море»; **Є. Ларченкова** і **С. Кадуріна** (Україна) «Реконструкція розташування берегової лінії Північно-Західного Причорномор'я за останні 25 тис. років»; **А. Чепалиги**, **А. Пірогова**, **Н. Лаврентьєва**, **Т. Попової** (РФ) «Долина Манича — найсхідніша ланка Чорноморсько-Середземноморського коридору». Цікавими в плані аналізу зміни рівня Чорного моря були доповіді **Я. Ізмайлова** та **Х. Арсланова** (РФ) «Формування Анапської піщаної

У залі засідань

коси та коливання рівня Чорного моря в пізньому голоцені); **П. Муді** й групи авторів (Канада) «Трансгресія південно-західного шельфу Чорного моря: сейсмічні свідчення» та ін. У згаданих виступах було представлено реконструкції, що підтверджують вертикальні коливання рівня моря та горизонтальні зміни берегової лінії унаслідок впливу зовнішніх (зміни клімату, активної тектонічної діяльності) і внутрішніх (прибережної динаміки відкладів) факторів.

Археологічний аспект було представлено дослідженнями про сліди перебування людини (архітектурні деталі, кам'яні, кістяні, металеві вироби, фауністичні та інші рештки з культурних шарів) і палеоекологічні особливості заселення людиною Причорномор'я. Цей аспект було висвітлено у доповідях українських дослідників: **Л. Залізняка** «Гребенківська культура Одеської області як можливий наслідок потопу в Чорному морі»; **В. Станко** «Динаміка поселенських процесів у північно-західному Причорномор'ї в пізньому палеоліті і мезоліті»; **Л. Мацькево** і **Г. Панахид** (Україна) «Мезоліт, неоліт та екосистема Керченсько-Таманського регіону Азово-Чорноморського басейну»; **В. Манька** і **О. Яневича** «Значення Скалистинського скельного притулку для Кримської доісторії»; **І. Сапожникова** «Розвиток ландшафту і людських популяцій в північному Причорномор'ї протягом пізнього палеоліту» та ін. Зарубіжні науковці також представили результати своїх археологічних досліджень: **П. Б'ягі** (Італія) «Ранньонеолітична радіовуглецева хронологія та обіг обсидіану в Центральних Балканах», **М. Сеферіадіс** (Франція) «Егейський світ в русі: ранньонеолітичний та бореальний клімат (7000—5000 рр. до н. е.)»; **Н. Шишліна** (РФ) «Водність та хронологія за ¹⁴C культур доби бронзи степів північно-західного Прикаспію» та ін. Кілька науковців виголосили доповіді, що стосувалися умов довкілля, екологічних факторів та особливостей екологічної ніші, в яких проживала первісна людина. У цьому аспекті ці-

кавими були доповіді **Н. Герасименко** (Україна) «Зміни клімату та навколишнього середовища в південно-східній Україні в пізньольодовиків'я та голоцені»; **М. Гладиревської** та **К. Грідіної** (Україна) «База даних георхеологічних пам'яток кам'яного віку прибережних територій Північного Причорномор'я»; **Н. Лемешко** і **Т. Гронської** (РФ) «Дренаж Чорного та Азовського морів: використання емпіричного палеокліматичного сценарію для моделювання гідрологічного режиму»; **Д. Нагель** (Австрія) «Системи міграції та вимирання великих ссавців Європи в пізньому плейстоцені»; **Х. Брюкнера** (Німеччина) «Реконструкція змін берегової лінії в голоцені на прикладах Західної Туреччини»; **П. Долуханова** (Велика Британія) «Екологічна криза та людські міграції в минулому на причорноморській території» та ін. Представлені результати досліджень розкривали кліматичні, морфометричні (топографічні), педологічні, гідрологічні, флористичні, фауністичні фактори палеосередовища, в яких жила давня людина.

Цікавими доповідями було представлено *етнологічний напрям* досліджень. Повідомлення **П. Димитрова** (Болгарія) «Потоп на Чорному морі — наука та міфологія»; **П. Песва** (Болгарія) «Неолітизація» сходу Балканського півострова та коливання рівня Чорного моря»; **О. Сминтини** (Україна) «Археологічні джерела з північно-західного узбережжя Чорного моря та теорія Великого Потопу: факти та гіпотези» й інших науковців було акцентовано на людській культурі в порівняльно-історичній перспективі з особливою увагою до міфології (легенда про Великий Потоп).

Математичний напрям на конференції було представлено доповідями, присвяченими ГС-моделюванню природних процесів та динаміці народонаселення, спричинених змінами рівня моря. Цей напрям презентували **І. Балабанов** (РФ) «Зміни рівня моря в Північному Причорномор'ї в голоцені» та інші науковці.

Серед виступів, що представляли *антропологічний напрям*, особливо слід відзначити доповідь **Х. Хаарманн** (Фінляндія) «Сценарії контакту і конфлікту: неіндоєвропейці та індоєвропейці в північнопричорноморській зоні 7000—3000 рр. до н. е. (9000—5000 років тому)».

Загалом усі представлені аспекти досліджень було спрямовано на комплексний міждисциплінарний аналіз проблеми, об'єднання наявних

Відвідини античного поселення Кошари (Одессос)

даних і джерельної бази та перевірку гіпотез. Значну увагу було приділено аналізу й синтезу неангломовної та маловідомої у західних наукових колах літератури, неопублікованим польовим матеріалам, опрацьованим із використанням нових технологій і методик.

Під час конференції було проведено цікаві польові екскурсії. Учасники відвідали античні полиси Тіра, Ніконій, Ольвія, середньовічну Білгород-Дністровську фортецю та розкопки грецького поселення під її стінами, о-в Березань, античне поселення Кошари (Одессос). Геологічну тематику конференції було ілюстровано відвідами Дністровського лиману та дністровських пересипів, Дніпро-Бузького лиману, оглядом відслонень пізньоплейстоценових та голоценових порід. Ці екскурсії були суттєвим доповненням і хорошою ілюстрацією до пленарних засідань і дали змогу ближче ознайомитися з одеською та іншими науковими школами, новими науковими технологіями й методиками.

Крім пленарних засідань та польових екскурсій учасникам конференції було запропоновано цікаву культурну програму: організовано екскурсії Одесою, відвідини палеонтологічного, петрографо-мінералогічного, зоологічного музеїв ОНУ, Одеського археологічного музею НАН України, Одеського історико-краєзнавчого музею, інших науково-освітніх установ та закладів культури. Роботу конференції активно висвітлювали засоби масової інформації — преса, телебачення, радіо, інтернет-видання.

Одержано 31.05.2007

Л.Г. МАЦКЕВИЙ,
Г. ПАНАХИД